

KKTC'deki Psikolojik Danışmanların Teknoloji Bağımlılığına İlişkin G6r6şleri Opinions of Psychological Counselors on Technology Addiction in TRNC

Ece Emre M6ezzin*

6z

İnternete erişebilmenin çok kolay bir hale geldiği bu son yıllarda bireylerin hayatındaki zamanlarını 6nemli 6l6de internette harcadıkları g6r6lmektedir. İnternet kullanımı bilgiye erişebilmek açısından bireylere kolaylık sağlarken internette geçirilen s6renin artmasıyla da internetin aşırı kullanımı ile ilgili sıkıntılar ortaya çıkarmıştır. İnternet kullanımı bireylerin g6nl6k yaşantısının en 6nemli alışkanlığı haline gelmiştir.

Bu araştırmada orta6ęretim kurumlarında g6rev yapan psikolojik danışmanların g6rev yaptıkları okullardaki 6ęrencilerin teknoloji bağımlılığı risklerine ilişkin g6r6şlerini almak amaçlanmıştır. Araştırmada orta6ęretim kurumlarında g6rev yapan psikolojik danışmanların g6r6şleri derinlemesine bir şekilde nitel y6ntemlerle incelenmiştir. Çalışma grubu olarak KKTC Milli Eğitim ve K6lt6r Bakanlığı'na bağlı Genel Orta6ęretim Dairesine bağlı okullarda g6rev yapan ve g6n6ll6 olarak bu çalışmaya katılım g6stermek isteyen 11 psikolojik danışmanla g6r6şme yapılıp veriler toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış g6r6şme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde g6r6şmelerden elde edilen veriler sentezlenerek betimlenmiş daha sonra 6zetlenip yorumlanmıştır. Sonuçlar doğrultusunda 6nerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnternet, internet bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, baş etme, psikolojik danışman

Abstract

In recent years, internet access has become easy and it is seen that individuals spend a considerable amount of their lives on internet. While use of internet provides convenience to individuals in terms of access to

* Yrd. Do. Dr., Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Eğitim Fak6ltesi, Kıbrıs Sosyal Bilimler 6niversitesi, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs T6rkiye Cumhuriyeti, ece.muezzin@kisbu.edu.tr, Araştırma Makalesi, ağrılı Makale.

information, as the time spent on internet increase, problems take place related to excessive use of internet. The use of internet has become the most important habit of the daily life of the individuals. The purpose of this study is to receive and compile the opinions of psychological counselors working at secondary schools on the technology addiction risks of students at their schools. The opinions of psychological counselors has been examined through qualitative methods in detail. Interviews were conducted with 11 psychological counselors who work at the schools under General Secondary Education Department of Ministry of National Education and Culture of TRNC and would like to participate in this study as a volunteer and therefore, data were collected. The semi-structured interview form prepared by the researcher was used as data collection. The data included interviews were described by synthesizing and then summarized by interpreting in the data analysis. Recommendations were given according to the results..

Keywords: Internet, internet addiction, technology addiction, coping with, psychological counselor

GİRİŞ

İnternete erişebilmenin çok kolay bir hale geldiği bu son yıllarda bireylerin hayatındaki zamanlarını önemli ölçüde internette harcadıkları görülmektedir. Geçmiş yıllarda bilgiye erişim ile ilgili yaşanan zorluklar internetin yaygınlaşmasıyla bilgiye ulaşım açısından büyük kolaylık sağlamıştır. İnternette bilgiye erişim hem zaman hem de ekonomik açıdan bireylere kolaylık sağlamıştır. İnternet kullanımı bilgiye erişebilmek açısından bireylere kolaylık sağlarken internette geçirilen sürenin artmasıyla da internetin aşırı kullanımı ile ilgili sıkıntılar ortaya çıkarmıştır.

Son yıllarda internet kullanımı günlük yaşantımızın en yaygın alışkanlığı haline gelmiştir. Geçmiş yıllarda bilgi kaynağına ulaşmak zordu ve bu bir sorundu. Son zamanlarda internet sayesinde bilgiye ulaşmak kolay hale gelmiştir. Bulduğumuz bu çağda internetle ilgili teknoloji giderek gelişmeye devam etmektedir. Gün geçtikçe internet kullanımı bilgi paylaşımı, iletişim, alışveriş yapma, sohbet etme ve oyun oynamak açısından önemli hale gelmiştir. Bilgisayarların gelişmesi ve hızlı ağ bağlantısı internet teknolojisinin tercih edilmesine sebep olmuştur. İnternet üzerinden bilgiye kolay ulaşıyor olması son zamanlarda kullanıcıların alışkanlıklarında kaçınılmaz değişikliklere sebep olmaya başlamıştır (Akınoğlu, 2002).

İnternet bağımlılığı belirtileri diğer bağımlılık türlerindeki belirtilerle benzerlik göstermektedir. Bu belirtiler;

- İnternet kullanım süresinde azalma olduğu zamanlarda yoksunluk belirtileri,
- İnternet kullanımı için aşırı çaba harcama,
- Geç saatlere kadar sürekli internete bağlanarak her zaman uykusuz ve yorgun hissetme,

- İnternet üzerinde insanlarla iletişime girmeyi yüz-yüze iletişim kurmaya tercih etme, daha rahat hissetme,
- Ailesine, sağaltımcı ve çevresindeki kişilere internete bağlı kalabilmek için yalanlar söyleme,
- İnternete bağlı kalma zamanıyla alakalı duygusal değişiklikler yaşamaktır (Akt. Öztürk, Odabaşıoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007; Balta ve Horzum, 2008).

İnternet bağımlılığı olarak tanımlanan dürtülerle ilgili bir şekilde zorlantılı olarak ve kontrol edilemez internet kullanımı aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır:

- Çevrim içi seks bağımlılığı
- Sohbet bağımlılığı
- İnternet ağı ilişki bağımlılığı
- İnternet ağı oyun bağımlılığı
- İnternet ağı kumar bağımlılığı
- Gezinti bağımlılığı
- Bilgisayar ve bilgi iletişim teknolojisi bağımlılığı (Peltoniemi, 2002).

İnternetin en rahat ulaşılabildiği araçlar ise bilgisayar ve akıllı telefonlardır. Bu bilgiler ışığında internet bağımlılığının aslında teknoloji bağımlılığı ile paralel olarak ortaya çıktığını gözlemlenmektedir.

KKTC'de ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin günlük internet kullanım süreleri bu kısımda sunulacaktır. Bu çalışmalarda özellikle günlük 4 saat ve üzeri internet kullanımının internet bağımlılığı riskine yol açacağı üzerine durulmuştur. Ayrıca 8 saat ve üzeri internet kullanımının hem internet bağımlılığına işaret ettiği hem de bu bağımlılık sonucu psikolojik, duygusal ve sosyolojik sıkıntılara sebebiyet vereceği birçok çalışmanın ortak sonucu olarak görülmüştür. Ortaöğretim öğrencilerinin 2010 yılında %40'ının 4 saat ve üzeri, %5,4'ünün ise 8 saat ve üzeri günlük olarak internete bağlandıkları bulunmuştur (Balkan, 2010). Bu sonuçlar 2010 yılında dahi yüksek olmasına rağmen 2015 yılında bu sonuçların çok daha yükseldiği 4 saat ve üzeri internet kullanımının %77,2'ye ulaştığı görülmüştür. Bu yüzdelerinin artışının gelişen teknolojinin bir sonucu olduğu söylenebilir. İnternete ulaşım bilgisayarlardan akıllı telefonlar gibi akıllı cihazlara geçmesiyle internetin ulaşılabilirliği çok daha rahat hale gelmiştir. Elde edilen bu sonuçlar internet bağımlılığı ile ilgili ortaöğretim öğrencileri açısından dikkate alınması gereken önemli bir problemin olduğu bilincinin kazanılmasına yeterli olacak durumdadır (Müezzın, 2015).

Üniversite öğrencilerinin 2010, 2011 ve 2012 yıllarında günlük internet kullanım sürelerine bakıldığında, 2010 yılında üniversite öğrencilerinin %73,3'ü günlük 4 saat ve üzeri internete bağlanırken, %13,3'ü 8 saat ve üzeri internet kullandığını bildirmiştir (Balkan, 2010). 2011 yılında yapılan çalışmada ise öğrencilerin %46'sı 4 saat ve üzeri,

%7,9'u 8 saat ve üzeri günlük olarak internet kullanımı olduğu saptanmıştır (Balkan ve Adalier, 2011). 2012 yılına bakıldığında ise üniversite öğrencilerinin %51,6'sı 4 saat ve üzeri, %6,3'i ise 8 saat ve üzeri günlük internet kullanımlarının olduğu görülmektedir (Müezzın ve Serin, 2012).

Bu veriler ışığında ortaöğretimde olduğu gibi üniversitelerde de teknoloji ile ilgili bağımlılık riski ciddi bir sorun haline almaktadır. Ortaöğretimde yapılacak olan önleme çalışmaları üniversite yaşamına devam edecek öğrencilerimiz üzerinde de olumlu etkide bulunacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda yapılacak olan çalışma teknoloji bağımlılığı riski ile baş etme ile ilgili önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI:

Bu araştırmada ortaöğretim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanların görev yaptıkları okullardaki öğrencilerin teknoloji bağımlılığı risklerine ve bu bağımlılıkla baş etme becerilerinin geliştirilmesine ilişkin görüşlerini almak amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacına yönelik alt amaçlar şöyledir; Psikolojik Danışmanların;

- 1- "Sizce görev yaptığınız kurumdaki öğrencilerle ilgili teknoloji bağımlılığına ilişkin herhangi bir sorun var mıdır? Varsa sizce bunlar nelerdir? (Sosyal medya, çevirim içi oyun, sürekli sohbet etme vb.)"
- 2- "Bu sorunu tespit ettiğiniz öğrencilerle daha önce teknoloji bağımlılığı ile ilgili bir çalışma yaptınız mı? Yaptıysanız bu çalışmaların içeriğinden kısaca bahsedebilir misiniz?"
- 3- "Teknoloji bağımlılığı riski baş etme becerileri ile ilgili bir psiko-eğitim programı hazırlansa bu programın içerisine sizce ne gibi boyutlara yer verilmelidir?"

hakkındaki görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Ortaöğretim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanların görev yaptıkları okullardaki öğrencilerin teknoloji bağımlılığı risklerine ilişkin görüşleri derinlemesine bir şekilde nitel yöntemlerle incelenmesi planlanmaktadır. Nitel çalışmalar, gözlem ve görüşme teknikleriyle toplanan verilerin düzenlenip sınıflandırıldığı, ana konuların ortaya çıkarıldığı ve raporlandığı bir araştırma tekniğidir. Bu teknikte amaç sosyal gerçeklik içerisinde bulunan ve keşfedilmeyi bekleyen bilgileri ortaya çıkarmaktır (Özdemir, 2011). Bu aşamada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle veriler toplanması planlanmaktadır. Soruların ana hatlarıyla tespit edildiği yarı yapılandırılmış bu türde görüşme sırasında sorulardan bir kısmı sorulmayabilir veya yapılan görüşmenin gidişatına göre yeni sorular sorulabilmesi bakımından en etkili mülakat türü olmaktadır. Görüşme yapılan kişinin vermiş olduğu yanıtlara göre gerekli olduğunda daha derinlemesine bilgi

edinilmektedir (Al, 2007). Verilerin analizinde görüşmelerden elde edilen veriler sentezlenerek betimlenmiş daha sonra özetlenip yorumlanacaktır.

ÇALIŞMA GRUBU

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlı Genel Ortaöğretim Dairesine bağlı okullarda görev yapan ve gönüllü olarak bu çalışmaya katılım göstermek isteyen Psikolojik Danışmanlarla görüşme yapıp veriler edinilmesi planlanmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ek 1 de yer almaktadır.

VERİ TOPLAMA ARACI

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış «Psikolojik Danışman Görüşme Formu» kullanılmıştır.

Bu araştırmacının iç geçerliliğini sağlamak amacıyla görüşme formlarının oluşturulması, görüşmelerin yapılması ve verilerin analizi aşamalarında uzman görüşlerine önem gösterilmiştir. Bu da çalışmanın inandırıcılığını sağlamıştır.

Dış geçerlik için aktarıla bilirliliğinin artırılmasına yönelik bulgular ve yorum bölümünde katılımcılara ait betimlemelere detaylı şekilde yer verilmiştir. Böylece verilerin elde edilmesi, yorumlanması ve daha iyi ortaya konması sağlanmıştır.

İç güvenilirliği sağlamak amacıyla görüşme formları oluşturulurken uzman görüşlerine başvurulmuş, hazırlanan görüşme formları deneme uygulamalarına yer verilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sırasında kavramsal kodlamalar aynı standartta yapılmış ve görüşülen kişilerin ifade ettikleri biçimde sunulmasına dikkat edilmiştir.

Dış güvenilirliği sağlamak amacıyla görüşme formlarından elde edilen tüm verilere ait ses kayıtları ve yazılı notlar teyit edilebilirliği sağlamak amacıyla saklı tutulmaktadır.

VERİ ANALİZİ

Verilerin analizinde görüşmelerden elde edilen veriler sentezlenerek betimlenmiş daha sonra özetlenip yorumlanmıştır. Nitel veri analizinde sorulara verilen yanıtlara göre kullanılan kodlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Nitel veri analizinde kullanılan kodlar tablosu

Soru No:	Sorular	Cevap Örneği	Sınıflandırma Kodlar	Cevap Örneğine Ait Kod	
1.	Sizce görev yaptığımız kurumdaki öğrencilerle ilgili teknoloji bağımlılığına ilişkin herhangi bir sorun var mıdır? Varsa sizce bunlar nelerdir? (Sosyal medya, çevirim içi oyun, sürekli sohbet etme vb.)	Evet, bence olduğunu düşünüyorum. En fazla sürekli sohbet etme amaçlı kullanıldığını düşünüyorum, daha sonra sosyal medya ve son olarak da oyunlar	Sorunlar	“Sosyal Medya” “Oyun Bağımlılığı” “Siber Zorbalık”	“Sosyal Medya” “Oyun Bağımlılığı”
2.	Bu sorunu tespit ettiğiniz öğrencilerle daha önce teknoloji bağımlılığı ile ilgili bir çalışma yaptınız mı? Yaptıysanız bu çalışmaların içeriğinden kısaca bahseder misiniz?	Evet yaptım. Önceki yıllarda bilgilendirme seminerleri, bireysel görüşmeler ve veli görüşmesi	Çözüm Yaklaşımları	“Bilgilendirme” “Uzman kişilerden destek alma” “Sosyal beceri eğitimleri” “Özel teknikler uygulama” “Aile desteği”	“Bilgilendirme” “Uzman kişilerden destek alma” “Aile desteği”
3.	Teknoloji bağımlılığı riski baş etme becerileri ile ilgili bir psiko-eğitim programı hazırlansa bu programın içerisine sizce ne gibi boyutlara yer verilmelidir?	Böyle bir program hazırlansa öğrencinin gerçek dünyadan uzaklaşma isteğinin sebepleri. Hayır diyebilme. Zaman planlama, bağımlılık kendini farkındalık ve hedef belirleme eğitim kapsamında olmalıdır.	Baş etme Boyutları	“Bağımlılığın zararlarına farkındalık” “Faydalı kullanım” “Canlı örnek” “Eğitimin olması” “Yasal düzenleme” “Sosyal beceri eğitimi”	“Bağımlılığın zararlarına farkındalık” “Bağımlılığın farkındalık” “eğitimi”

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların 5’i Lefkoşa, 2’si Girne, 3’ü Gazimağusa ve 1’i de Güzelyurt bölgesinde görev yapmaktadır.

Araştırmanın ilk alt amacı doğrultusunda psikolojik danışmanların “Sizce görev yaptığımız kurumdaki öğrencilerle ilgili teknoloji bağımlılığına ilişkin herhangi bir sorun

var mıdır? Varsa sizce bunlar nelerdir? (Sosyal medya, çevirim içi oyun, sürekli sohbet etme vb.)” hakkındaki görüşleriyle ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çalışma grubundaki 12 psikolojik danışmanların tümü sorun olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

- 8 psikolojik danışman → Sosyal medya ve oyun bağımlılığı
- 1 psikolojik danışman → Sosyal medya, oyun bağımlılığı ve siber zorbalık
- 1 psikolojik danışman → Sosyal medya
- 1 psikolojik danışman → Oyun bağımlılığı

Bu bulguyla ilgili psikolojik danışmanların görüşleri ile ilgili örnek alıntılar şöyledir;

«... sosyal medya ve oyun: sosyal medya zorbaca davranışların artması ve yanlış arkadaşlıkların kurulmalarına sebep olmaktadır. Oyun ise ciddi anlamda bir bağımlılık olmakta. Ayrıca çeşitli çeşitli psikolojik, anatomik ve fizyolojik sorunlarda beraberinde gelmektedir...» (PD7)

«...bilgisayar oyunlarının uzun süre oynanması, sohbet gruplarının aşırı kullanımı ve oradaki sohbetlerin bazen küfürlü olması, siber zorbalığın olması ve başkalarının özel hayatına müdahalelerin olması...» (PD2)

Türkiye İstatistik Kurumu (2017) “İnternet Kullanan Bireylerin İnterneti Kişisel Kullanma Amaçları” raporuna göre %83,7 oranla en yüksek kullanım amacı Sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma olarak bulunmuştur. Bu rapor sonuçları da yapılan çalışmada edinilen psikolojik danışmanların görüşleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda psikolojik danışmanların “Bu sorunu tespit ettiğiniz öğrencilerle daha önce teknoloji bağımlılığı ile ilgili bir çalışma yaptınız mı?

Yaptıysanız bu çalışmaların içeriğinden kısaca bahsedebilir misiniz?” hakkındaki görüşleriyle ilgili bulgular aşağıda verilmiştir.

Çalışma grubundaki 11 psikolojik danışmanların 10’u bu sorunu tespit ettiği öğrencilerle daha önce teknoloji bağımlılığı ile ilgili çalışma yaptıklarını 1’i ise kendinin şahsen yapmadığını ancak konu ile ilgili başka kişilerce seminer verildiğini belirtmiştir.

- 5 psikolojik danışman → Seminer
- 3 psikolojik danışman → Seminer ve uzman kişilerce destek
- 2 psikolojik danışman → Özel teknikler uygulama
- 1 psikolojik danışman → Seminer ve sosyal beceri eğitimi

Bu bulguyla ilgili psikolojik danışmanların görüşleri ile ilgili örnek alıntılar şöyledir;

«...belirlenen sınıf ve öğrencilerle ilgili sınıfta veya özel bağımlılık, etkili zaman kullanımı ve doğru internet kullanımı konularında uygulamalar yapılmış. Birkaç kez de doğru kullanım ve riskler konusunda seminer yapılmıştır...» (PD1)

«...yerine sevdiği bir şey koyma hedef belirleme çalışması ama fayda sağlanamadı...» (PD11)

Araştırmanın son alt amacı doğrultusunda psikolojik danışmanların “Teknoloji bağımlılığı riski baş etme becerileri ile ilgili bir psiko-eğitim programı hazırlansa bu programın içerisine sizce ne gibi boyutlara yer verilmelidir?” hakkındaki görüşleriyle ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çalışmaya katılan psikolojik danışmanların 10’u konuyla ilgili fikir beyan ederken 1 psikolojik danışman bu konuyla ilgili hiçbir bilgisi olmadığını bildirmiştir.

- 4 psikolojik danışman → bağımlılığın zararları ile ilgili farkındalık yaratmak
- 1 psikolojik danışman → teknolojinin faydalı kullanımı hakkında bilgi vermek
- 1 psikolojik danışman → hem fayda hem de zararları ile ilgili bilgi vermek
- 1 psikolojik danışman → canlı örnek
- 1 psikolojik danışman → eğitimin parçası olması
- 1 psikolojik danışman → yasal düzenleme
- 1 psikolojik danışman → yorum yok

Bu bulguyla ilgili psikolojik danışmanların görüşleri ile ilgili örnek alıntılar şöyledir;

«...oyunlara yaş sınırı konması ve sosyal medya hesabı kullanımının belli yaş altına verilmemesi konusunda yasal düzenlemelerle işe başlanmalı. Teknolojiyi bilinçli kullanma ve kontrolü kaybetmeme konusunda sosyal beceri eğitimlerinin geliştirilmesi özellikle ilkokul düzeyinde. Okullara erken kullanımı konusunda da yasak getirilmesi çok önemlidir...» (PD8)

«...hem yaygın eğitimde hem de örgün eğitimde yer verilmelidir. Yaygın eğitimle toplum ve ailede bir farkındalık yaratılmalı. Örgün eğitimde ile uygun derslerin içine konu olarak serpiştirilmelidir. Ayrıca internetle ilgili yasalarda süratle çıkarılmalıdır...» (PD7)

«...teknolojinin gerekliliği, teknolojinin doğru kullanımı, zaman yönetimi, sosyal medyanın işlevi, uzun süre teknolojik aletlerle meşgul olmanın ortaya çıkardığı hastalıklar...» (PD4)

SONUÇ

Sonuç olarak ortaöğretim kurumlarında çalışan psikolojik danışmanların öğrencilerinde teknoloji kullanımı ile ilgili sorunlarının olduğunu farkında olduğu görülmüştür. Psikolojik danışmanlar bu sorunla ilgili öğrencilerle farklı çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Teknoloji bağımlılığı ile ilgili baş etme ile ilgili bir psiko-eğitim programı hazırlanacaksa içeriğinde bulunması gereken hususlarla ilgili psikolojik danışmanlar fikirlerini beyan etmişler ancak bu fikirlerin bilindik fikirlerin dışına çıkmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda öncelikle psikolojik danışmanlara teknoloji kullanımını ile ilgili hizmet içi eğitim düzenlenmesi önerilmektedir. Araştırmacılara yönelik teknoloji kullanımı psiko-eğitim programının hazırlanmasını ve bunun tüm okullarda psikolojik danışmanlar tarafından uygulanmasının ve deneysel olarak etkililiğinin ölçülebileceği çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akinoğlu, O. (2002). *Eğitim ve sosyalleşme açısından internet kullanımı (İstanbul örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Al, H. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri akademik yazım kuralları*. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Balkan, E. (2010). Üniversite ve ortaöğretim öğrencilerinin bilgisayar-internet bağımlılığı ve aile fonksiyonları arasındaki ilişki. International Conference on New Horizons in Education, 23-25 Haziran 2010, Mağusa.
- Balkan, E. ve Adalier, A. (2011). The relationship between social cohesion and computerinternet usage. *The Turkish Journal of Educational Technology*, 10(3), 304- 310.
- Balta, Ö. Ç. ve Horzum, M. B. (2008). The factors that affect internet addiction of students in a web based learning environment. *Journal of Faculty of Educational Science*, 41(1), 187-205.
- Müezzın, E. (2015). An investigation of high school students' online game addiction with respect to gender. *The Turkish Journal of Educational Technology*, Özel Sayı 1, 55-60.
- Müezzın, E. ve Serin, N. B. (2012). The relationship between personal cohesion level with computer and internet usage among university students. *International Journal of Global Education*, 1 (4), 26-33.
- Özdemir, M. (2011). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Journal of Dependence*, 8(1), 36-41.
- Peltoniemi, T. (2002). Net addiction in Finland. First Prevent Conference of Telematics in Addiction Prevention, Atina, Yunanistan.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2017). *İnternet kullanan bireylerin interneti kişisel kullanma amaçları raporu*. Ankara.